

Наталія ШАНДРА,
orcid.org/0000-0003-1321-4828
кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) nataliya.shandra@lnu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ПИСЕМНОМУ СПІЛКУВАННІ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ

У статті здійснено аналіз поняття «комунікативні стратегії іноземномовного професійно орієнтованого спілкування», які розглядають як сукупність поетапних мисленнєво-мовленнєвих дій, спрямованих на моделювання учасниками комунікативного акту власної комунікативної поведінки в контексті іноземномовного професійно орієнтованого спілкування з метою реалізації мовленнєвого наміру, комунікативної мети й визначених цілей. Зазначено складові комунікативних стратегій, які використовуються комунікантами в процесі усної й письмової взаємодії в монологічній і діалогічній формах. Професійно орієнтоване писемне спілкування майбутніх ІТ-фахівців реалізується в конкретних ситуаціях, які трактуємо у двох аспектах: як ситуацію професійно орієнтованого навчання та як проблемну ситуацію. Своєю чергою проблемну ситуацію розглядаємо в контексті проблемного навчання. Ситуацію професійно орієнтованого спілкування визначаємо як відрізок реальності, у межах якого між комунікантами відбувається обмін вербальними й невербальними діями професійного характеру, водночас суб'єкти комунікації виконують свої професійні обов'язки. Визначено групи стратегій, які доцільно використовувати у формуванні англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому писемному спілкуванні майбутніх ІТ-фахівців. У професійно орієнтованому писемному спілкуванні ІТ-фахівців названі стратегії реалізуються за допомогою опорних фраз, котрі використовуються мовцями задля досягнення певної мети, зокрема інформування, спонукання, кооперації, самопрезентації або заклик до вчинення певної дії. Вказано, що поняття «комунікативні тактики» не є тотожним поняттю «комунікативні стратегії», оскільки комунікативні тактики є механізмами реалізації комунікативних стратегій. У цьому контексті комунікативні тактики розглядаються як сукупність практичних кроків у реальному процесі мовленнєвої взаємодії, мовленнєві прийоми, які допомагають реалізувати певний мовленнєвий намір і досягти комунікативної мети й поставлених цілей у конкретних ситуаціях спілкування. Окрім того в загальних рисах окреслено компенсаторні стратегії, які належать до мовленнєвих стратегій і в процесі спілкування залучаються з метою компенсації комунікативних невдач, які можуть виникати в учасників комунікативного акту через недостатній рівень сформованості одного або більшого ніж одного компонента цільової мовної чи мовленнєвої компетентності.

Ключові слова: лексична компетентність, комунікативні стратегії, ІТ-фахівці, професійно орієнтоване спілкування, писемне спілкування.

Nataliya SHANDRA,
orcid.org/0000-0003-1321-4828
Candidate of Pedagogical Sciences,
Assistant at the Department of Foreign Languages for Sciences
of Ivan Franko Lviv National University
(Lviv, Ukraine) nataliya.shandra@lnu.edu.ua

USING COMMUNICATIVE STRATEGIES WHILE ACHIEVING ENGLISH LEXICAL COMPETENCE IN PROFESSIONALLY ORIENTED WRITTEN COMMUNICATION OF PROSPECTIVE IT SPECIALISTS

The article deals with the analysis of the concept “communicative strategies of foreign professionally oriented communication” which are regarded as a set of step-by-step thinking and speech actions aimed at modeling the participants’ communicative act of their own communicative behavior in foreign language professionally oriented communication in order to achieve a speech intent, communicative goal and defined targets. Components of communicative strategies used by communicators in verbal and written interaction in monologues and dialogues are indicated. Professionally oriented written communication of prospective IT specialists is performed in certain situations which are seen in two respects: as a situation of professionally oriented communication and as a problematic situation. In turn, a problematic situation is treated in the context of problem learning. Situation of professionally oriented communication is defined as a segment

of reality within which the exchange of verbal and non-verbal professional actions is presented by communicators; herewith subjects of communication perform their professional duties. The article defines groups of strategies which are appropriate to be used while achieving English lexical competence in professionally oriented written communication of prospective IT specialists. In professionally oriented written communication of IT specialists mentioned strategies are implemented with the help of backbone phrases which are used by communicators in order to achieve a certain goal, mainly to inform, prompt, cooperate, self-present or call for actions. It is indicated that communicative tactics are not identical to the concept of communicative strategies since they are mechanisms of implementing communicative strategies. Taking this into account, communicative tactics are regarded as a set of practical steps in real process of speech interaction, speech techniques which allow actualizing a certain speech intention and achieving communicative and other goals in certain communicative situations. Moreover, the article outlines in general terms compensatory strategies which belong to speech strategies and during the communication they are implemented in order to compensate communicative failures which may occur to participants of communicative act because of insufficient level of formation of one or more components of the targeted language or speech competence.

Key words: lexical competence, communicative strategies, IT specialists, professionally oriented communication, written communication.

Постановка проблеми. Як відомо, основним завданням навчання іноземних мов є належний рівень сформованості комунікативної компетентності в студентів, важливим компонентом якої є засвоєння іншомовного лексичного матеріалу. Постає потреба пошуку ефективних форм, методів і засобів навчання, котрі сприяли б формуванню й розвитку необхідних навичок, умінь і знань для досягнення належного рівня володіння іншомовною лексикою. Однією з ефективних категорій досягнення сформованості достатнього іншомовного лексичного запасу є застосування комунікативних стратегій засвоєння лексичного матеріалу.

Аналіз досліджень. Проблема формування англomовної комунікативної компетентності стала предметом наукових розвідок багатьох учених, зокрема О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецької. (Бігич та ін., 2013), Ф. С. Бацевича (Бацевич, 2004), В. В. Черниш (Черниш, 2015) та інших. Визначенням стратегій засвоєння студентами навчального, зокрема лексичного, матеріалу займалися такі дослідники, як І. З. Семеряк (Семеряк, 2016), Д. Г. Терещук (Терещук, 2013), О. Ю. Винник (Винник, 2012), А. В. Радюк (Радюк, 2013) та інші.

Мета статті – проаналізувати й охарактеризувати комунікативні стратегії, необхідні для формування англomовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому писемному спілкуванні ІТ-фахівців.

Виклад основного матеріалу. Професійні обов'язки ІТ-фахівця, окрім усного обміну інформацією й усними домовленостями, передбачають також офіційне писемне листування з метою координації діяльності в системі «компанія – зовнішній постачальник (замовник) – підрядник», інформаційного забезпечення й підтримки якості технологій. Таким чином, писемному спілкуванню відводиться особлива роль, адже воно слу-

гує документацією компанії та, відповідно, має бути лексично, граматично й стилістично коректно оформленим. Специфіка роботи ІТ-фахівця передбачає ведення значної кількості такого листування англійською мовою, оскільки зовнішніми постачальниками чи замовниками українських ІТ-компаній є зарубіжні підприємства та підприємці.

ІТ-фахівці реалізують професійно орієнтоване писемне спілкування в конкретних ситуаціях.

Услід за О. Биконєю трактуємо ситуацію у двох аспектах:

- як ситуацію професійно орієнтованого спілкування;
- як проблемну ситуацію (Биконя, 2017: 76).

Проблемну ситуацію розглядаємо в контексті проблемного навчання. Як основна складова проблемного навчання проблемна ситуація є ситуацією, за якої студент як суб'єкт навчання, маючи на меті розв'язання складних професійних задач, повинен самостійно здійснювати пошук інформації й оперувати нею в процесі виконання цих завдань (Оконь, 1987: 229).

Екстраполюючи результати досліджень О. Биконі на предмет дослідження, визначаємо ситуацію професійно орієнтованого спілкування як відрізок реальності, в межах якого між комунікантами відбувається обмін вербальними й невербальними діями професійного характеру, коли суб'єкти комунікації виконують свої професійні обов'язки. Стимулом до реалізації комунікативних актів є зміст ситуації професійно орієнтованого спілкування, мотив, комунікативна мета, цілі учасників професійно орієнтованого спілкування (Биконя, 2017: 76–77).

На основі наукових розвідок (Бацевич) у контексті нашого дослідження трактуємо ситуації професійно орієнтованого спілкування як конкретні просторово-часові обставини, в яких перебувають учасники спілкування та які спонукають

їх до міжособистісної взаємодії, спрямовують їхню мовленнєву поведінку, способи реалізації комунікативної інтенції, мети, цілей, вибір комунікативних стратегій і тактик спілкування, компенсаторних стратегій.

Мовленнєвий намір у професійно орієнтованому спілкуванні розуміють як мисленнєве передбачення учасниками комунікації бажаного результату професійно орієнтованого спілкування в усній і письмовій формах; намір учасників комунікації висловити значущий смисл за допомогою засобів мовлення (Биконя, 2017: 78).

Серед мовленнєвих намірів виділяють такі:

– контактостановлювальні (бажання вступити в комунікацію, підтримати чи завершити комунікативний акт, подякувати, попросити про послугу, вибачитися тощо);

– спонукальні (прагнення спонукати співрозмовника до здійснення дії, висловлення власної думки; висловлення прохання, побажання чи згоди; реагування на спонукування);

– інформативні (запитування й повідомлення інформації; висловлення власної позиції, умов, цілей, причин; розпитування, уточнення, переконання, доведення правди власної позиції тощо) (Биконя, 2017: 78–79).

Основою мовленнєвого наміру професійно орієнтованого спілкування є мотив і зміст мовленнєвого висловлювання.

Мотив спілкування – бажання спілкуватися з іншим учасником комунікативного акту з певною метою (Биконя, 2017: 79).

Комунікативні стратегії іншомовного професійно орієнтованого спілкування деякі науковці (Семеряк, 2016: 32–33; Черниш, 2015: 17) трактують як сукупність поетапних мисленнєво-мовленнєвих дій, спрямованих на моделювання учасниками комунікативного акту власної комунікативної поведінки в контексті іншомовного професійно орієнтованого спілкування з метою реалізації мовленнєвого наміру, комунікативної мети й визначених цілей. Відповідно, комунікативна стратегія має такі складові:

– інтенційне програмування;

– планування;

– керування комунікацією;

– добір і використання мовленнєвих дій і засобів досягнення комунікативної мети (Білоус, 2017: 39).

Комунікативні стратегії використовуються комунікантами в процесі усної й письмової взаємодії в монологічній і діалогічній формах, допомагаючи учасникам комунікативного акту акумулювати свій мовний і мовленнєвий потенціал

і використовувати ресурси на всіх етапах комунікативної діяльності, починаючи від планування, переходячи до реалізації й контролю й завершуючи корекцією (Черниш, 2015: 17).

Відомі науковці – представники лінгводидактики вважають, що групи комунікативних стратегій професійно орієнтованого спілкування конкретизуються серіями окремих стратегій, які добираються за критеріями комунікативних інтенцій і завдань спілкування й дають змогу учасникам комунікативного акту покроково реалізувати мовленнєвий намір, комунікативну мету й цілі (Бігич та ін., 2013: 445–451; Терещук, 2013: 72–73).

На основі досліджень І. Семеряк (Семеряк, 2016: 36–37) вважаємо, що в контексті проблеми формування англomовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому писемному спілкуванні ІТ-фахівців доцільно використовувати такі групи вербальних адресатно-орієнтованих стратегій:

– інформативні;

– спонукальні;

– емоційно-діяльнісні;

– оцінно-діяльнісні;

– кооперативні;

– стратегії самопрезентації.

Своєю чергою група інформативних стратегій професійно орієнтованого спілкування ІТ-фахівців представлена такими стратегіями: повідомлення, інформування, запиту інформації, опису, розповіді, пояснення, інструктажу, нагадування, уточнення тощо (Семеряк, 2016: 42–43).

У професійно орієнтованому писемному спілкуванні ІТ-фахівців перелічені інформативні стратегії реалізуються за допомогою таких опорних фраз:

We are looking for IT company who could upgrade and improve security.

Would it be possible for us to have...

The order № DR4316 has now been completed and sent to New Jersey Docks.

До групи спонукальних стратегій відносять стратегії спонукування учасника комунікативного акту до участі в процесі спілкування; спонукування до спільних дій, рекомендації, поради, переконання, запевнення, обіцянки, вмовляння, примусу, вимагання, аргументації, прохання, скарги та інші. (Семеряк, 2016: 42–43).

Перелічені спонукальні стратегії в контексті професійно орієнтованого писемного спілкування ІТ-фахівців реалізуються за допомогою таких опорних фраз:

It would also be helpful if you could...

We would be prepared to review it.

We would like you to ensure prompt delivery.

Групу емоційно-діяльнісних стратегій презентують стратегії висловлення емоцій, а саме позитивного (негативного, байдужого) ставлення, симпатії, антипатії, задоволення, впевненості, невпевненості та інших. (Семеряк, 2016: 42–43; Терещук, 2013: 36).

У професійно орієнтованому писемному спілкуванні ІТ-фахівців емоційно-діяльнісні стратегії представлені такими опорними фразами:

We were impressed by...

We think you have made an excellent choice.

We would be glad to accept...

Групу оцінно-діяльнісних складають стратегії висловлення оцінки: позитивної (негативної) думки; компліменту, схвалення, докору, похвали, осуду та інші (Семеряк, 2016: 42–43; Терещук, 2013: 36).

Серед прикладів опорних фраз, які допомагають реалізувати оцінно-діяльнісні стратегії в професійно орієнтованому писемному спілкуванні ІТ-фахівців, можемо навести такі:

It will be appreciated if you can...

We are pleased to say that...

It leaves much to be desired.

It isn't worth doing it.

До групи кооперативних зараховують стратегії: привітання, обміну репліками на професійно значущі теми, висловлення інтересу до іншого учасника комунікативного акту, пояснення причини припинення спілкування, висловлення вдячності, побажання знову побачитись, призначення зустрічі, прощання, почергова участь у комунікації, вибачення, подяка, запит інформації, привернення уваги комуніканта, обмеження часу, підтримування комунікативного інтересу, ухилення від обговорення певних аспектів проблеми, мовчання, висловлення згоди чи незгоди та інші. (Семеряк, 2016: 42–43; Грайс, 1985; Радюк, 2013: 238).

До прикладів опорних фраз, які допомагають реалізувати кооперативні стратегії у професійно орієнтованому писемному спілкуванні ІТ-фахівців, належать:

Dear Sir...

We would be grateful if you could...

Thank you for your email.

We are pleased to receive your enquiry.

We are pleased to hear that you...

You can see that...

We think you have made an excellent choice.

We regret to say that...

We feel that ... will give you more of an idea.

As instructed by you on the issue of...

Back to a mesh system, you can...

Стратегії самопрезентації І. Семеряк розглядає як провідні комунікативні стратегії майбутніх програмістів (що належать до професійної групи ІТ-фахівців) (Семеряк, 2016: 39). Стратегії самопрезентації мають на меті конструювання позитивного професійного іміджу завдяки коректному вибору й застосуванню відповідних мовних засобів і мовленнєвих моделей.

Прикладами опорних фраз, які представляють стратегії самопрезентації в професійно орієнтованому письмі ІТ-фахівців, можуть слугувати:

We are writing to you on behalf of...

We are a leading Ukrainian IT company that...

Our company has a reputation for excellence in web design.

Науковці виділяють такі ключові характеристики комунікативних стратегій, як гнучкість (у процесі реалізації комунікативного акту комунікативні стратегії зазнають коригувань), динамічність, пряма залежність від мовленнєвих дій опонента, ситуацій професійно орієнтованого спілкування і контексту (Мельник, 2011: 378).

Комунікативні тактики вважаються представниками лінгвістичної науки механізмами реалізації комунікативних стратегій. Науковці (Бацевич, 2004; Винник, 2012; Семенюк, 2009: 172–175) розглядають їх як сукупність практичних кроків у реальному процесі мовленнєвої взаємодії, мовленнєві прийоми, які допомагають реалізувати певний мовленнєвий намір і досягти комунікативної мети й поставлених цілей у конкретних ситуаціях спілкування.

Компенсаторні стратегії належать до мовленнєвих стратегій, що в процесі спілкування залучаються з метою компенсації комунікативних невдач, які можуть виникати в учасників комунікативного акту через недостатній рівень сформованості одного або більше компонентів цільової мовної чи мовленнєвої компетентності. До компенсаторних стратегій належать такі:

а) перефразування (заміна лексичних одиниць, граматичних структур, мовленнєвих моделей);

б) повторювання;

в) внесення певних змін у реєстр і стиль;

г) внесення певних змін у зміст повідомлення та інші (Канейл, Свейн, 1981).

Офіційне англійське професійно орієнтоване писемне спілкування ІТ-фахівців, домінуючими жанрами якого є ділове листування електронною поштою та звіти, у загальних рисах відображає правила епістолярного жанру й характеризується домінуванням прагматичної установки, превалюванням офіційного стилю, стандартизованістю, інформаційною насиченістю, структурно-сисловою цілісністю та зв'язністю (Бугайчук).

Прагматична установка є матеріалізованим у тексті усвідомленим комунікативним наміром адресата здійснити відповідний вплив на адресанта (Брандес, 2001). У контексті реалізації офіційного ділового листування прагматична установка полягає в досягненні конкретного результату писемного спілкування – офіційної домовленості й апелює до конкретних дій (Суханова, 1984: 10). Такий конкретний результат досягається засобами експліцитного чи імпліцитного впливу адресанта на адресата (Суханова, 1984: 11). Під експліцитним впливом маємо на увазі безпосереднє спонукання суб'єкта вербального впливу до дії, під імпліцитним – прихований вплив через інформацію, представлену в тексті листа.

Про успішність реалізації комунікативного акту офіційного ділового спілкування свідчить сприйняття адресатом прагматичної установки

ділового листа. І. Суханова акцентує на тому, що комунікативні акти взаємопов'язані, відтак успішність реалізації окремих комунікативних актів залежить від успішності реалізації інших комунікативних актів, безпосередньому пов'язаних між собою. Отже, стратегія комунікації у сфері ділового письма зорієнтована на виклик реакції адресата. Така реакція адресата залежить від змісту ділового листа, у тому числі актуалізації змісту й форми його викладу, зокрема від добору мовних засобів (Суханова, 1984: 15).

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що ефективність процесу формування в майбутніх ІТ-фахівців англійської лексичної компетентності безпосередньо залежить від уміння коректно використовувати зазначені вище комунікативні стратегії, які є важливим і невіддільним кроком засвоєння іншомовної лексики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 342 с.
2. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/s>.
3. Биконя О. П. Теоретико-методичні засади самостійної поза-аудиторної роботи з англійської мови студентів економічних спеціальностей : дис. ... док. пед. наук : 13.00.02 ; Київський нац. лінгв. ун-т. Київ, 2017. 531 с.
4. Бігич О. Б. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів / За заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Білоус С. В. Навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання (германські мови)». Київ, 2017. 228 с.
6. Брандес М. П. Предпереводческий анализ текста : учебное пособие для студентов. Москва : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. 223 с.
7. Бугайчук К. Л. Електронний підручник: поняття, структура, вимоги. URL: <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
8. Винник О. Ю. Комунікативні стратегії і тактики впливу на адресата в сучасному англійському дискурсі програмування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» ; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2012. 20 с.
9. Грайс Г. П. Логика и речевое общение. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва : Прогресс, 1985. Вып. 16. С. 217–283.
10. Мельник І. В. Типи комунікативних стратегій. *Studia Linguistica*. 2011. Вип. 5. С. 377–380.
11. Оконь В. Введение в общую дидактику. Варшава, 1987. 384 с.
12. Радюк А. В. Кооперативные коммуникативные стратегии и тактики как средства гармонизации английского делового дискурса. *Вестник МГИМО-Университета*. 2013. № 1. С. 236–240.
13. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації : підручник. Київ : ІнЮре, 2009. 276 с.
14. Семеряк І. З. Соціокогнітивний підхід до формування стратегій іншомовного професійно орієнтованого спілкування майбутніх програмістів з використанням Інтернету: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2016. 188 с.
15. Суханова И. Д. Композиционно-структурные и лингвостилистические параметры текстов жанра коммерческой корреспонденции английского языка : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1984. 260 с.
16. Терещук Д. Г. Формування у студентів філологічних спеціальностей іншомовних комунікативних стратегій з використанням мовленнєвих симуляцій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання (германські мови)». Тернопіль : ТНПУ, 2013. 259 с.
17. Черниш В. В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англійської мовної компетентності в говорінні : автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня д. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання (германські мови)» ; Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2015. 46 с.
18. Canale M., Swain M. A Theoretical Framework for Communicative Competence / A. Palmer, P. Groot, G. Trosper (Eds). *The construct validation of test of communicative competence*. 1981. P. 31–36.

REFERENCES

1. Batsevych F. S. *Osnovy komunikatyvnoi lingvistyky* [Basis of communicative linguistics : textbook]. Kyiv: Academia, 2004. 342 p. (Alma-mater) [in Ukrainian].
2. Batsevych F. S. *Slovyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii* [Dictionary of terms of intercultural communication]. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/s>. [in Ukrainian].

3. Bykonіа O. P. Teoretyko-metodychni zasady samostiynoi poza-audytornoi roboty z angliyskoi movy studentiv ekonomichnykh spetsialnostey [Theoretical-methodological backgrounds of individual extra-curricular work in English of students of economic specialties] : dys. ... doct. ped. s. : 13.00.02. Kyiv nats. ling. univ., 2017. 531 p. [in Ukrainian].
4. Bigych O. B. et al. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoria i praktyka [Methodology of teaching foreign languages and cultures: theory and practice] / S. Yu. Nikolaeva. Kyiv : Lenvit, 2013. 590 p. [in Ukrainian].
5. Bilous S. V. Navchannia maybutnikh filolohiv anhliyskoho usnogo monolohichnogo persuazuvnogo movlennia [Teaching future linguists oral monological persuasive speech] : dys. ... kand. ped. sc. 13.00.02. Kyiv, 2017. 228 p. [in Ukrainian].
6. Brandes M. P. Predperevodcheskiy anazis teksta [Pre-translation text analysis]. Moscow : NVS-TEZAURUS, 2001. 223 p. [in Russian].
7. Buhaychuk K. L. Elektronnyy pidruchnyk: poniattia, struktura, vymohy [Electronic textbook: concept, structure, requirements]. URL: <http://www.journal.iitta.gov.ua>. [in Ukrainian].
8. Vynnyk O. Yu. Komunikatyvni stratehii i taktyky vplyvu na adresata v suchasnomu anhlo-movnomu diskursi prohramuvannia [Communicative strategies and tactics of influencing the addressee in modern English speaking programming discourse] : avtoref. dys. ... kand. filol. sc. : 10.02.04 ; Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. Lviv, 2012. 20 p. [in Ukrainian].
9. Hrays H. P. Lohika i rechevoe obschenie [Logics and speech communication]. *Novoe v zarubezhnoy lingvistike*. Moscow : Progress, 1985. Vyp. 16. P. 217–283 [in Russian].
10. Melnyk I. V. Typy komunikatyvnykh stratehiy [Types of communicative strategies]. *Studia Linguistica*. 2011. Vyp. 5. P. 377–380 [in Ukrainian].
11. Okon V. Vvedenie v obschuyu didaktiku [Introduction to general didactics]. Varshava, 1987. 384 p. [in Russian].
12. Radyuk A. V. Kooperativnye kommunikativnye strategii i taktiki kak sredstva garmonizatsii angliyskogo delovogo diskursa [Cooperative communicative strategies and tactics as means of harmonization of English official discourse]. *Vestnik MGIMO-Universiteta*. 2013. № 1. P. 236–240 [in Russian].
13. Semenyuk O. A. Osnovy teorii movnoi komunikatsii [Basics of theory of language communication]. Kyiv : InYure, 2009. 276 p. [in Ukrainian].
14. Semeriak I. Z. Sotsiokohnityvnyi pidkhid do formyvannia stratehiy inshomovnogo profesiyno orientovanoho spilkuvannia maybutnikh prohramistiv z vykorystanniam internetu [Sociocognitive approach to formation of strategies of foreign language professionally oriented communication of prospective programmers using the Internet] : dys. ... kand. ped. sc. : 13.00.02. Ternopil, 2016. 188 p. [in Ukrainian].
15. Sukhanova I. D. Kompozitsionno-strukturnye i lingvisticheskie parametry tekstov zhanra kommercheskoy korrespondentsii angliyskoho yazyka [Compositional-structural and lingo-stylistic parameters of texts of genre commercial correspondence of the English language] : dis. ... kand. filol. sc. : 10.02.04. Moscow, 1984. 260 p. [in Russian].
16. Tereshchuk D. H. Formyvannia u studentiv filolohichnykh spetsialnostey inshomovnykh komunikatyvnykh stratehiy z vykorystanniam movlennievnykh symuliyatsiy [Building in students of linguistic specialties foreign language communicative strategies by using speech simulations] : dys. ... kand. ped. sc. : 13.00.02. Ternopil : TNPU, 2013. 259 p. [in Ukrainian].
17. Chernysh V. V. Teoretyko-metodychni zasady formyvannia u maybutnikh uchyteliv profesiyno orientovanoi anhlo-movnoi kompetentnosti v hovorinni [Theoretical-methodological background of building in future teacher professionally oriented English language competence in speaking] : avtoref. dys. ... na zdobuttia naukovooho stupenia doct. ped. n. : 13.00.02 ; Kyivskiy natsionalnyi lingvistychniy universytet. Kyiv, 2015. 46 p. [in Ukrainian].
18. Canale M., Swain M. A Theoretical Framework for Communicative Competence / A. Palmer, P. Groot, G. Trosper (Eds). *The construct validation of test of communicative competence*. 1981. P. 31–36.